

Predikan som kommunikation av Evangeliet

Om C. O. Rosenii förkunnelsesätt speglat i bevarade predikoutkast från 1860-talet

Torbjörn Larspers

Lektor i kyrkohistoria vid Johannelunds teologiska högskola, Uppsala
torbjorn.larspers@johannelund.nu

Abstract: Carl Olof Rosenius (1816–1868) was one of Sweden’s most widely heard and highly esteemed preachers in his time. Many of his sermons were later printed in the magazine *Pietisten* and were spread in various reprints and editions. Most people who were influenced by Rosenius met his preaching and teaching through his printed words, but what was it like to hear Rosenius himself preach? How did his spoken words impress his contemporary listeners? To read an outlined, revised and printed sermon afterwards and to listen to it the moment it was delivered are two different things. In the written sermon the reader is not able to hear the preacher’s emphases, pauses, stresses etc. Readers don’t feel the pulse of the moment. Do we know the way in which Rosenius gave his sermons and the impression they made on his contemporary listeners? Since Rosenius has not been recorded we have to rely on various written sources giving at least glimpses of his sermon delivery. Some of these sources consist of eyewitness accounts of those who heard him preach and Rosenius’ own written remarks about his preaching. But there are also some sermon outlines on which he based his preaching. These outlines are kept in the archives of the Swedish Evangelical Mission, *Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen* (EFS) (1856-), one of the institutions Rosenius helped establish, but they have been used very little by previous research. What can the study of these preserved sermon outlines tell us of Rosenius’ preaching method? Do they tell us more about his preparing and preaching?

Keywords: Carl Olof Rosenius (1816–1868), preaching, ex tempore, Betlehemskyrkan in Stockholm, new-evangelism, Rang-Dahlbergska historicasamlingen, sermon outlines

Carl Olof Rosenius (1816–1868) var i sin tid en av landets mest hörda predikanter.¹ Han förkunnade regelbundet i Betlehemskyrkan i Stockholm, men även i upplåtna lokaler och hem i huvudstaden, det som ibland kallades ”enskilda kretsar” eller ”förtroeligare krets”, och vid resor i andra delar

av landet inför sammantaget stora skaror. Än fler kom att läsa och beröras av hans mycket spridda tryckta förkunnelse genom *Pietisten* och senare redigerade predikosamlingar och andaktslitteratur. Hans predikningar har överlevt och av generationer mottagits i utarbetad, redigerad och tryckt form.² Kyrkohistorikern

Hjalmar Holmquist skrev om Rosenius: "Efter reformationen har ingen enskild svensk övat ett så omfattande och djupt inflytande på vårt folks religiösa och delvis allmänna fysionomi som Rosenius".³

Rosenii liv och verksamhet hör till en av de mer analyserade delarna av svensk kyrkohistoria. Från Amy Mobergs & Lina Sandells biografi 1868 över Rosenius har hans liv, tillflöden och verksamhet blivit föremål för undersökningar av bland andra Gustaf Brandt och Sven Lodin.⁴ C. O. Rosenii teologi och däri främst hans betoning av Kristi försoningsdöd har undersökts av Carl Olsson, Axel Johansson, Alfred Furberg, Ture Lindholm, Verner P. Hansen, Finn Rønn Pedersen och Agne Nordlander.⁵ Vid 200-årsminnet av Rosenii födelse 2016 hölls vid Johannelunds teologiska högskola, Uppsala, i samverkan med Svenska kyrkohistoriska föreningen ett forsknings-symposium som resulterade i en antologi där hans betydelse som teolog, bibelutläggare, själavårdare, väckelseledare, missionsinspiratör, kommunikatör med sin samtid och internationella betydelse behandlades.⁶

På senare tid har en antologi över inflytandet i Danmark publicerats.⁷ Som goda sammanfattningar av Rosenii liv och gärning framstår Allan Hofgrens artikel i *Svenskt Biografisk Lexikon* och LarsOlov Erikssons artikel "Rosenius som stadsmissionär".⁸ För en mer fullständig översikt över tidigare forskning, se Oloph Bexells artikel "Rosenius i framtiden. Några forskningsfrågor efter 200 år", *Theofilos* 2/2016⁹ och Flemming Kofod-Svendsens nordiska forskningsöversikter på Carl Olof Rosenius-sällskapets hemsida över roseniusforskning vilken även behandlar forskning rörande organisationer vilka inspirerats av honom och hans förkunnelse.¹⁰

Av ovan redovisade tidigare forskning framträder bilden av C. O. Rosenius som en kyrkolojal lekmanpredikant, vilken efter uppväxt som prästson i nyläsarrörelsen i Norrland och avbrutna teologistudier i Uppsala, genom kontakter med George Scott (1804–1874) börjat predika i huvudstaden och blivit bland annat redaktör för *Pietisten*. Hos Rosenius smälte erfarenheter av kyrkoförsamlingar, byaböner, nyläseri, herrnhutism, pietism och påverkan från metodismens arbetsformer samman. Detta bildade grund för den nyevangeliska väckelserörelsen med dess betoning på nåden i Kristus genom försoningen. För en stor del av denna rörelse framstod Rosenius främst som inspiratören och den teologiska riktningvisaren. Hjalmar Holmquist skrev att Rosenius "utbildade nyevangelismen".¹¹ Hans förkunnelse i *Pietisten*, bibelutläggningar och annan andlig/teologisk skriftställning spreds i stora upplagor.¹² Gustaf Brandt uttryckte att en del av Rosenii storhet låg i hans förmåga att uttrycka sig med "folklig, fängslande framställningkonst".¹³

Vi konstaterade tidigare att många mött Rosenii förkunnelse genom hans tryckta och redigerade predikosamlingar. Men hur *predikade* Rosenius? Hur agerade han i predikstolen? Vet vi det? Eller tror vi oss bara veta det? Vad upplevde åhörarna som hörde honom i stunden? Redan här kan vi konstatera att denna artikel inte kommer att besvara alla dessa frågor. Men artikeln kommer att behandla Rosenii kommunikation med sina dåtida direkta åhörare, hans agerande i predikstolen och hans muntliga förkunnelse.

Allra först kan vi konstatera att ingen som nu lever har hört Rosenius förkunna. Ord från hans egen mun finns inte heller inspelade. Återstår då läsning av honom själv och hans av andra nedtecknade

(tryckta) förkunnelse. De tryckta versionerna av Rosenii predikningar är mestadels genomarbetade och redigerade.¹⁴ Vi kan utifrån dessa inte alltid utläsa vilka eventuella betoningar eller utbroderingar, utöver den tryckta texten, han vid skilda tillfällen gjorde eller hur hans tilltal uppfattades av de som lyssnade. Upplevelsemässigt och därmed kommunikativt är det skillnad mellan hörd och läst förkunnelse.

Att läsa en tryckt predikan kan lätt ge läsaren intrycket av att predikanten från predikstolen läst upp det nedtecknade. Orden får då en fixerad form trots att vi vet att samma predikan, det vill säga utläggning av bibeltext i predikosituation, alltid är en färskvara då framställningen – om samma predikan hålles vid flera tillfällen – inte sällan åtminstone något varierar från situation till situation. Den tryckta redigerade förkunnelsen riskerar att uppfattas som redigerad (vilket den är) och uppläst (vilket den normalt inte var). Men hur uppfattades Rosenii sätt att förkunna av dem som lyssnade till honom i stunden?

Rosenius började tidigt förkunna. Han ska redan under skoltiden, det vill säga under tidigt 1830-tal, i nyläsarkonventiklar ha ”föreläst Luther”. Av sina skolkamrater kallades han ibland ”den lille reformatorn” och ”den andre Luther”. Ännu var det för Rosenius uppläsande av Luther-texter det var fråga om. År 1836 fick Rosenius venia av härnösandsbiskopen Frans Michael Franzén (1772–1847, biskop i Härnösand 1834–1847) och predikade i Stigsjö kyrka utanför staden under Påskhelgen. Från hans förkunnelse på Påskdagen (troligen ottesången) där, berättar han att han ”kände sig buret och fick mer att säga, än som stod skrivet i hans koncept”. Han predikade då med andra ord delvis *ex tempore*. Senare

samma år predikade han även i Hällgums kyrka.¹⁵ Han hjälpte vidare även sin far prästen Anders Rosenius (1780–1841) med att förkunna, och genomförde 1837–1838 viaticeringsresor¹⁶ och talade vid dessa. C. O. Rosenius predikade senare i Stockholm och höll där även bibelstudier samt andakter, först som Scotts medhjälpare – vid en del tillfällen oförberedd –, senare som stadsmissionär så att säga i egen person.¹⁷ Även under somrarna i Norrland och på andra resor predikade han.¹⁸

Vad kan vi veta om Rosenii sätt att förkunna, hans agerande i predikstolen? Hittills har källorna, förutom möjligen hans tryckta predikningar, för detta varit tre: a) ögonvitnesskildringar, b) hans nedtecknade passionsbetraktelser 1861–1862 och c) Rosenii egna utsagor om sitt sätt att förkunna. Men det finns även en fjärde viktig källa till kunskap om detta, nämligen bevarade predikoutkast från hans sista levnadsår.¹⁹ Dessa ”återaktualiserade” predikoutkast²⁰ bidrar till bilden av hans agerande i predikstolen och är själva anledningen till denna artikel. Till dessa predikoutkast kommer vi strax att återvända.

Ögonvitnesskildringar

Det finns några av forskningen ofta använda ögonvitnesskildringar av Rosenius som förkunnare bevarade:

En ung Paul Peter Waldenström (1838–1917) lyssnade till Rosenius och skrev senare:

Jag reste alltså med första ångbåt på våren [1859, förf:s anm.] från Uppsala för att övervara påsken i Stockholm. Där hörde jag i Betlehemskyrkan först B. Wadström på Långfredagen. Det var, som hade jag blivit uppryckt till tredje himmelen, jag var verkligen som drucknen av Guds barns ”rika hävor” (Ps. 36: 9). De bägge påskdagarna

hörde jag Rosenius. Vilken ström av levande vatten voro icke hans predikningar! En så härlig påsk har jag aldrig förr eller senare haft.

Men jag lyckades icke blott få höra Rosenius utan även bli personligen bekant med honom och det så, att han även inbjöd mig till middag i sitt hus. Mellan oss uppstod från första början ett förhållande av inbördes innerlig och förtrogen vänskap, som förblev samt utveckledes mer och mer ända till hans död.

Varje gång, jag sedan var i Stockholm, besökte jag naturligtvis Rosenius och Betlehemskyrkan. Pietisten läste jag också flitigt. Genom densamma utövade han ett oerhört inflytande i landet. Såsom predikant var han mycket enkel och naturlig. Inga högtravande ord, inga krystade åthävor. Han *talade* till folket. Hans stämman var bred, hans dialekt norrländsk – han var ju född och uppvuxen i Norrland. Aldrig lade han an på att uppröra känslorna hos sina åhörare. Hans hållning var alltid lugn och värdig. Hans enda rörelser i predikstolen bestodo däri, att han stundom sträckte ut den ena armen. Aldrig skrek han, aldrig viskade han, alltid talade han lugnt och jämnt, alltid värd rätt fram.

Hans predikan gick mestadels ut på att trösta de bekymrade. Därför rörde den sig mycket om frestelser och anfäktelser. ”Man kände igen sig”, var ett vanligt uttryck om hans predikan. Hans ömhet om själarna var ofantligt stor, isynnerhet om de svaga.²¹

Författaren August Strindberg (1849–1912) skriver om Rosenii förkun- nelse i sin delvis självbiografiska roman *Tjänstekvinnans son*:

Johan [Strindbergs alter ego, förf:s anm.] gick i Betlehemskyrkan och hörde Rosenius. --- Rosenius såg ut

som friden och strålade av himmelsk glädje. Han erkände visserligen att han var en gammal syndare men Jesus hade honom renat och nu var han lycklig. Han såg lycklig ut. Var det möjligt att det fanns en lycklig människa? Varför blev då inte alla läsare?²²

Ett annat tillfälle där vi får en inblick i Rosenii förkun- nelseverksamhet, även om inte hans framförande explicit berörs, utgörs av en beskrivning av ett möte i Stockholm i november 1842. Mathilda Foy (1813–1869), dotter till den brittiske generalkonsuln, skrev då i sin dagbok:

De bådo oss stiga in i ett inre rum, framför det enda fönstret stod ett bord med en bibel och tvenne halfbrända talgljus på samt en vattenkarafin och ett par glas. Vi togo plats på ett par stolar på rummets ena sida, soffan stod tom, men på stolsraden midt emot oss voro alla platser upptagna af mörka figurer, som jag i skymningen knappt kunde urskilja, men småningom kom jag underfund med att de voro kvinnofigurer, somliga med bleka magra ansikten och sorgsna miner, alla torftigt klädda och så tysta att man närapå kunde tro dem vara döda. Jag kom ovillkorligen ihåg alla de beskrifningar jag hört och läst om sekter och fantaster, greps af oro, men lugnade mig åter då jag tänkte på att man snarast borde finna det fägningsamt ifall de voro lidande att de hade tillgång till tröst. Om de blott ej varit så tysta så hade det gått an, men det var något förtretligt i att de försmädliga beskrifningarna skulle vara så sanna. [...] Rosenius satte sig vid det lilla bordet och begynte tala öfver dagens text den 24 Söndagen efter Trefaldighet och var mycket upplysande och intressant. Jag önskade obeskrifligt, att man på öppna vägar kunde få höra honom, att man kunde få njuta av hans lärdo-

mar utan den obehagliga känsla jag nu hela tiden ej riktigt kunde frigöra mig ifrån.²³

Upplevelsen av Rosenius, här i ett privat hem, som Foy ovan beskriver kompletteras av att hon, som vid flera tillfällen bevistade Rosenii bibelförklaringar, gav uttryck för att han talade fritt, inte sällan i samtalsform med sina åhörare. Detta kan även sägas om det tillfälle då Rosenius besökte Mathilda Foys söndagskola och där talade med och till barnen. Andra tillfällen som beskrivs på liknande sätt härrör från Viktor Mauritz Roslin, vilken följde Fredrik Gabriel Hedberg under hans stockholmsresa 1846, och där fick intryck av Rosenius och hans verksamhet.²⁴ Även under sina resor i landet anmodades Rosenius att förkunna och gjorde detta utan att alltid vara förberedd.²⁵

Till detta hör att i delar av väckelserörelsen var det viktigt att predikanten talade fritt. Detta ansågs mer ”väckt” och ”andelett” och därmed inspirerat av Gud.

Ögonvittnesskildringarna ger för handen att Rosenius hade ett lugnt agerande i predikstolen, någon gång lyftande ena handen men aldrig teatralisk, högtravande eller vädjande till åhörarnas känslor, ”hans hållning var lugn och värdig” (se särskilt Waldenström ovan).

Passionsbetraktelser 1861 och 1862

Särskild uppmärksamhet bör här riktas mot de passionsbetraktelser över Kristi pinas historia som Rosenius höll i Betlehemskyrkan 1861 och 1862. Dessa stenograferades av en åhörare, A. J. Petersson,²⁶ och utgavs 1876.²⁷ Här kommer läsaren Rosenii – då betraktelserna stenograferades och inte redigerats i efterhand utan nedtecknats som de uppfattades i stunden – direkta förkunnelser nära.²⁸

Nedtecknaren Petersson skriver i sitt förord att:

Hvar och en, som däri försökt sig, vet nämligen, att extemporerade föredrag ej taga sig så väl ut, då de i skrift framläggas, just sådana de hållits. Därtill kommer, att upp-tecknaren, om han ej i sak utelämnat något väsentligt, dock ej lyckats fånga hvarje uttalad tanke, under föredragens hållande, hvilket åter har till följd märkbara luckor, hvilka en författare ej gärna tillåter sig i ett skrifvet arbete. Till afhjälpande häraf har man visserligen föreslagit utgifvaren att ombesörja en omarbetning af detta lilla arbete; men därtill har han ej kunnat förmå sig. Ty då han med sanning ville benämna dessa passionsbetraktelser ”efter C. O. Rosenius”, så ville han ock, att de uttalade tankarna skulle få framträda i så ursprunglig form som möjligt, ej omklädda i en främmande, om än bättre sådan.²⁹

Petersson skriver i sitt förord att han förutom de publicerade 12 passionsbetraktelserna stenograferade nära en årgångs av Rosenii utläggningar av högmässotexter, både gamla och nya årgångarnas texter, men att dessa nedteckningar inte utgivits och heller inte av denna artikels författare kunnat återfinnas. Totalt sett följde Petersson enligt egen utsago Rosenii förkunnelser under perioden 1859–1863³⁰ och var därför väl förtrogen med den i sin helhet. Samuel Åberg skriver att Peterssons nedtecknande av passionspredikningarna skedde

med stor noggrannhet, sanningskärlek och ödmjukhet. Det var ej en ringa gärning, som den unge lyssnaren till Rosenius förkunnelser fick utföra blott genom nedtecknandet och utgivandet av dessa betraktelser. Det torde ju vara nästan det enda vi hava direkt nedtecknat från Rosenius muntliga förkunnelser. Där äro ock bevarade åt oss de böner, varmed Rosenius började och slutade sina predikningar.³¹

Den sammantagna läsoplevelsen av Rosenii tryckta passionsbetraktelser 1861–1862 ger för handen en ledighet i hans framförande. Beträktelserna bör ha framförts *ex tempore* troligen med stöd av koncept. I den tryckta versionen träder förkunnaren i dialog med, i kommunikation med, sina åhörare fram. Beträktelserna innehåller retoriska frågor till de församlade, utrop, böner, betoningar markerade med kursiv stil, retoriska upp-
reppningar, bibelhänvisningar, varningar, tröst, hänvisningar till Arndt och Augustinus samt inbäddade Luthercitat.³²

Rosenii *ex tempore*-förkunnelse bär drag av vad som Yngve Brilioth och Sune Fahlgren benämnt ”frikyrklig predikan”.³³ Tidigare forskning har visat att denna typ av förkunnelse ingalunda var begränsad till frikyrkorna utan förekom till exempel även inom den kyrkolojala nyevangeliska väckelserörelsen. Rosenii bibelcentrering och bibelanvändning påminner om den ”biblicism” som Brilioth ser som ett av karaktärsdragen för den frikyrkliga förkunnelsen.³⁴ Inte minst när Rosenius förkunnade i hem och mindre salar uppkom den typ av predikantskap som Sune Fahlgren lyft fram ”blev till” just i mötet med fysisk närhet mellan förkunnare och församling, vilket bland annat skedde i tidens missionshus.³⁵ I denna form av predikan fanns mycket av direkt tilltal och kommunikation.

Rosenii egna utsagor om sitt sätt att predika

Med detta sagt från samtida åhörare övergår vi så till Rosenii egen presentation av sitt sätt att predika: C. O. Rosenius omtalar 1841 sitt sätt att förkunna, vilket tydligen utvecklats i riktning mot ännu mer extemporering med enbart stöd av kortfattade utkast.

I juni 1841 skriver han till en vän i Norrland:

Ehuru min tid är kort, skrifver jag några rader. Men utom tidens knapphet, måste jag ock nämna för dig en annan orsak till brevets korthet, nämligen att jag antingen af en obehaglig hetta i blodet, som ej tillåter mig sitta länge, eller ock af själfsväld, börjat förgåta det anspråkslösa skrifvandet och nu för tiden känner mig särdeles oskicklig därtill. Orsaken: jag har börjat extemporerera, och sedan dess har det blifvit mig kärare studera och orera än skrifva. Min vidlyftighet härom är ämnad att framlocka af dig något utlåtande öfver denna förändring hos den fordom så flitige skrifvaren. Till märkande är ock, att jag nu nödgats se min hälsa, hvilken mycket lidit den tid allt skulle skrifvas. Åhörare säga, att mina predikningar fått mer lif, sedan jag börjat extemporerera.³⁶

Rosenius uttrycker här att det var av tidsbrist som han börjat extemporerera sin förkunnelse. Tiden vid skrivbordet blev trängre. Den av Rosenius benämnda ”obehaglig hetta i blodet” kan tyda på stress. I vilket fall klagade han på tidsbrist.

På senare året har jag vanligen med kort utkast extemporerat. Dock, om jag skrifver koncept,³⁷ skrifver jag, huru? Jo, *dåligt*. Och att säga, huru man skrifver dåligt är ej behöfligt. Lika dåligt talar jag, ty det blir torrt hvardagsspråk. Men ack, du skall förargas på mitt tal nu, förlåt, men jag kan ej säga annat än sanning. Ser du, om jag predikar med effekt, så ligger den icke i mitt talande utan i slaget. Det är vissa slag, som *gripa* och röra på verksamt sätt, andras blott sinnligt och flyktigt. Jag iakttaget vanligen (sedan jag först, oftast med fruktan, stundom med förtröstan, bedit Gud om hjälp) tvenne ting. Det ena: urgera texten, låt den tala, sno och vända den, så att den blir från alla sidor klar; då predika den själf allra kraftigast i flera år.³⁸

Även om vi vet att Rosenius redan tidigt predikade *ex tempore* verkar han utifrån sitt eget uttalande i *Roseniusbiografen* tidigt, senast 1841, ha utvecklats i riktning mot ett friare framställningssätt. Med vetskap om att Rosenius redan under studietiden i Härnösand i Stigsjö kyrka predikat *ex tempore*,³⁹ och i juni 1841 skrev att han "[p]å senare året har jag vanligen med kort utkast extemporerat", ligger en tolkning nära till hands att han under en kortare period – som Scotts medarbetare 1840–1841? – känt sig mer bunden av utskrivet manus.

Som en sammanfattning så här långt kan vi med roseniusforskaren Gustaf Brandt konstatera att Rosenius redan tidigt predikade

utan koncept med ledning av mer eller mindre utförligt utkast. Han rörde sig därför med en viss frihet i fråga om uttryckssätten, vilka säkerligen icke så litet bestäms av stundens ingivelse. Även i hans författarskap spårar man beträffande den språkliga utformningen föga av verklig utmejsling och avvägning. Framställningen har därför på sina ställen, i synnerhet i applikationerna, en viss omedelbarhet och folklig enkelhet över sig, som säkert skulle ha gjort sig än mer gällande, om han icke varit den utpräglade didaktikern, som han var. Jag erinrar om, att han på sin tid förebrådde prästerna att "med konstiga ord, med snilleprof, med klokhet, lärdom och vältalighet" och icke "i den äkta christendomens enfald fundera med folket om själens tillstånd."⁴⁰

Rosenii kritik av många präster vilka i sin förkunnelse "med konstiga ord, med snilleprof, med klokhet, lärdom och vältalighet" bör här iakttagas. Mot detta sätter han den eftersträvsvärda förkunnelsen vilken "i den äkta christendomens enfald

fundera med folket om själens tillstånd" då den bidrar till åhörarens eftertanke om sitt själstånd. Denna senare förkunnelse må enligt Rosenius måhända inte uppnå den förstnämndas stilnivå, vältalighet eller åhörarnas välvilliga mottagande, men ger dem som tar den till sig vad de andligen och frälsningsmässigt behöver.

Men det återstår ytterligare en källa till att förstå Rosenii predikosätt, nämligen "återaktualiserade" predikoutkast av hans egen hand.

"Återaktualiserade" predikoutkast

År 1862 tillfördes nya predikotexter till evangelieboken. De "gamla" Evangelie- och episteltexterna behölls dock och skulle läsas i kyrkorna varje år. Till de "gamla" texterna fogades "nya högmessotexter" i två årgångar; Evangelietexter och Episteltexter (de senare texter för aftonsångsgudstjänster) som valbara predikotexter.⁴¹ När Rosenius i sin förkunnelse följde kyrkoåret,⁴² vilket var det vanligaste på söndagspredikningarna, använde han från 1862 de nya högmässotexterna.⁴³ För honom framstod det vara pastoralt viktigt att även publicera förkunnelseprov för dessa texter, detta både som hjälp till prästerna/förkunnarna i deras förberedelser och för folket:

Nu hafva många mina wänner yrkat, att jag skulle utgifwa predikningar öfwer de nya kyrkotexterna. Märkligt är ock, att jag, utan någon sådan afsigt, blott för eget bruk börjat samla mina utkast öfwer dessa texter, efter hwilka jag predikat i Betlehemskyrkan. Dessa utkast innehålla således ritningen eller skelettet till de predikningar, man vill hafwa af mig. Jag har ansett detta såsom en wink af mitt lifs Gud, om hwad jag skall göra, så länge han därtill gifwer behöfliga krafter. Här ser du min framtidsplan. Alla våra dagar äro dock i Herrens hand!⁴⁴

När Rosenius ovan uttalar sig om sin påbörjade utläggning av ”de nya kyrko-texterna” var hans kommentar över Romarbrevet just avslutad.⁴⁵ Att utlägga de nya högmässotexterna verkar ha varit hans ”framtdsplan”, det vill säga nästa större arbete.⁴⁶ Rosenius började ge ut dessa i *Pietisten* 1867 och inledde då med den första årgången av de nya högmässotexterna. *Pietisten* hade vid denna tid blivit kvartalsskrift. Varje nummer innehöll flera predikningar och dessa predikningar utgjorde huvuddelen av respektive nummer. Han avled dock innan detta kunde slutföras, 52 år gammal, i februari 1868. Det blev hans efterträdare som tidskriftens redaktör, Paul Petter Waldenström, vilken fortsatte att ge ut utläggningar över de nya texterna.⁴⁷

Waldenström samlade även senare dessa i boken *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter* och satte där både Rosenii och sitt eget namn som författare då han i denna predikosamling tog med en del av den tidigare predikningar. Vilka predikningar som skrivits av Rosenius markerades med stjärna i innehållsförteckningen. De av Rosenius skrivna predikningarna var samtliga utläggningar av den första årgången av de nya högmässotexterna, det vill säga den årgång *Pietisten* började ge ut.⁴⁸

Från Rosenii sista år har 48 predikoutkast,⁴⁹ samtliga över andra årgångens evangelietexter i de nya kyrkoårstexterna, i tydlig och vacker piktur, bevarats⁵⁰ och nu ”återaktualiserats”.⁵¹ Samlingen inleds med två utkast för 1a Söndagen i Advent och avslutas med Sista dagen av Kyrkoåret/26e Söndagen efter Trefaldighet. Ett av dessa utkast dateras till 1867. Med denna datering följer dock inte automatiskt att alla de 48 utkasten härrör från så sent i Rosenii liv. Vi vet att hans hälsa försämrades under de sista åren vilket påver-

kade hur mycket han orkade arbeta. Rimligare att tänka sig är att flera av utkasten kommit till under perioden tidigast 1862, då de nya högmässotexterna började användas från 1a Advent, till månaderna runt årsskiftet 1867/68.⁵² Om alla utkast användes i predikstolen vet vi inte.

Dessa 48 utkast saknar författarnamn, men har tillskrivits Rosenius. Till detta kommer vi att återvända under ”förmodad proveniens” nedan. Predikoutkasten förvaras i den Rang-Dahlbergska historicasamlingen, ett särarkiv under EFS:s arkiv, i Landsarkivet i Uppsala. Personerna bakom denna samling var Efraim Rang (1869–1934) och Nils Dahlberg (1894–1973), den tidigare förgrundsge-stalt i De Ungas Förbund (DUF, EFS:s ungdomsförbund), därefter kyrkoherde i Habo, Skara stift, och den senare EFS:s missionsföreståndare 1933–1959. Vid sidan av sina anställningar i DUF/EFS och Svenska kyrkan samlade de historiskt värdefullt material från den nyevangeliska väckelserörelsens första decennier.⁵³ De 48 här undersökta predikoutkasten inköptes av Efraim Rang och tillfördes den Rang-Dahlbergska historicasamlingen.⁵⁴ Av vem Rang inköpte dessa predikoutkast framgår inte av arkivförteckningen.

Trots efterforskningar har inga tryckta utskrivna roseniuspredikningar baserade på de 48 predikoutkasten kunnat hittas. En viktig anledning till detta är att Rosenius i *Pietisten* inledde med att ge ut predikningar för den första årgången av de nya högmässotexterna, det vill säga inte den andra årgången som de 48 predikoutkasten behandlar, samt att Waldenström 1868 tog över utgivandet av tidskriften och i den utgav mestadels sin egen förkunnelse. Flera predikningar av Rosenius över de nya texternas första årgång finns dock tryckta i Rosenius &

Waldenström *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter. Första årgången*, (1–4 Advent, Juldagen, Annandag Jul, Söndag e Jul, Nyårsdagen, Söndagen e Nyårsdagen, Trettondedagen, 1–2 Söndagen e Trettondedagen och Påskdagen). Dessa roseniuspredikningar hade tidigare utgivits i *Pietisten*. Rosenii predikan för Påskdagen hade dessutom tidigare utgivits i den av EFS utgivna predikosamlingen över de nya högmässotexterna, *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässa-texter under medverkan af flera af Kyrkans Lärare utgifna af Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen*.⁵⁵ När EFS 1862–1864 gav ut en postilla över de nya årgångarnas texter fanns endast en predikan av C O Rosenius med, den ovan nämnda predikan över Påskdagen (nya högmässotexter första årgången). Övriga predikningar i EFS:s nämnda postilla skrevs av Peter Fjellstedt, Waldemar Rudin, Fredrik Hammarsten, Denis Borg etc.⁵⁶

De 48 utkastens förmodade proveniens

Vi kan följa de här undersökta predikoutkasterna tillbaka till den Rang-Dahlbergiska samlingens uppbyggnad då Efraim Rang köpte dem. Men vi får som sagt inte veta av vem Rang köpte dem eller var de tidigare förvarats.⁵⁷ Rangs inköp måste dock ha skett senast 1934 då han avled. Har dessa 48 utkast använts tidigare av forskningen?

Gustaf Brandt skriver i *C. O. Rosenii förkunnelse: en studie i svensk lekmanpredikan* (1918) att han haft tillgång till ”ett 130-tal otryckta predikoutkast” av Rosenii hand ”över vilka Rosenius under det sista decenniet av sin verksamhet hållit sina predikningar i Betlehemskyrkan”. Dessa utkast hade lånats ut till honom av Svenska Missionsförbundets bibliotek genom förmedling av P. Waldenström.⁵⁸

Till detta kommer vi att återvända nedan.

I sin undersökning om Rosenii förkunnelse hänvisar Brandt i fotnoter inte färre än 601 gånger till i *Pietisten* tryckta predikningar, betraktelser, artiklar och texter av Rosenii hand.⁵⁹ Vidare hänvisar Brandt en gång till Rosenii tryckta *Passionsbetraktelser* (1876) och 20 gånger till otryckta predikoutkast av honom. De senare listas i noten nedan.⁶⁰ Brandt intresserar sig med andra ord till den absoluta lejonparten för Rosenii tryckta förkunnelse och gör i sin framställning framför allt en innehållslig teologisk analys.

Eftersökningar har givit för handen att det idag varken i Svenska Missionsförbundets, dess Missionsskolas eller P. Waldenströms personarkiv (alla på Riksarkivet) finns några predikoutkast av C. O. Rosenius.⁶¹ Även om vi inte känner till var de 48 här undersökta predikoutkasterna befunnit sig under perioden 1868 (Rosenii död) till 1934 (då de senast köptes av Rang och tillfördes den Rang-Dahlbergiska historicasamlingen),⁶² är det för denna artikel tillräckligt att konstatera att dessa utkast av Rang och Dahlberg samt traditionen tillskrivits Rosenius, att innehållet i dem är tydligt rosenianskt, att ett av dem innehåller dateringen 1867 (det vill säga inom Rosenii livstid), att vi från Rosenii egen utsaga i *Roseniusbiografien* vet att han samlade utkast för de nya högmässotexterna för att kunna ge ut predikningar över dem, att en del av dem sannolikt nyttjades av Gustaf Brandt 1918⁶³ samt att handstilen i dem överensstämmer med Rosenii.

Det faktum att Brandt använde fler utkast än 48, enligt egen utsago ett 130-tal, att flera av Brandt använda utkast är utläggningar av 1a årgångens nya högmässotexter (inte 2a som de 48 här utslutande behandlar) samt att Brandt skri-

ver att det av honom nyttjade utkastet för 2a Sönd e Trettondagen (1a årgången nya högmässotexter) aldrig användes i förkun- nelse av Rosenius då han avled i februari detta år,⁶⁴ men att en utarbetat predikan trycktes i *Pietisten*, visar på att Brandt hade tillgång till fler än de här studerade utkastet.

En konklusion av denna källkritiska genomgång torde bli:

- a) att de 48 för denna artikel undersökta och i den Rang-Dahlbergiska historica- samlingen bevarade predikoutkastet med stor säkerhet skrivits av C. O. Rosenius
- b) att ett mindre antal av dem (minst sju) tidigare använts av forskningen (Brandt)
- c) att en stor del av de ca 130 utkast Brandt enligt egen utsago använt sig av, dvs ca 82, inte kunnat spåras men att många av dem var utkast till den 1a årgången nya högmässotexter och alltså inte kan ha ingått i de 48 för denna artikel nyttjade.

Med detta sagt: Kan så de 48 bevarade utkastet bidra till en kompletterande bild av Rosenii sätt att predika?

Först ska konstateras att de undersökta predikoutkastet främst bör ses som förkunnarens stöd för minnet. Rosenius omtalar dem som ”concept”.⁶⁵ Dessa hade han skrivit och hade med sig i predikstolen eller till den plats från vilken han förkunnade.⁶⁶ Med hjälp av dessa stödanteckningar, som inte var helt utarbetade predikningar, kunde han brodera ut sin förkunnelse. Genom dem får läsaren stommen av förkunnelsen sig till del. Resten måste ha utbroderats från predikstolen. Att på detta sätt friare predika torde möjliggjort en tätare kontakt med åhörarna, öka kommunikationen. Detta

medför att även om Rosenius höll samma predikan flera gånger (vilket var vanligt), kom de att se olika ut. Den sentide läsaren får genom utkastet även en fördjupad upplevelse av hur han byggde upp sin förkunnelse.

I utkastet gav Rosenius sig själv instruktioner genom att där stryka under och/eller med flera utropstecken markera sådant i framställningen han särskilt ville betona Rosenius strävade efter att vara tydlig i sin förkunnelse. Han kunde tala om ”Lärdom” och ”Huvudlärdom” när han sammanfattade en enskild predikan.⁶⁷ Det är uppenbart att det hos honom fanns en vilja att sammanfatta och tydliggöra. Denna strävan efter tydlighet kan även utläsas av att predikans olika delar i utkastet ofta markeras med siffror och bokstäver och har tydliga underavdelningar.

Av utkastet framgår även att Rosenius byggde delar av sin förkunnelse baserad på den kateketiska modellen fråga-svar.⁶⁸ Åhörarna apostroferades med en fråga och uppmuntrades att själva tänka efter, ge ett svar på ställd fråga. Ibland är frågorna i utkastet mer retoriska. Svaret ligger ytterst hos åhörarens möte med Evangeliets budskap.⁶⁹ Inte sällan fick ett bibelord utgöra svar på ställd fråga.⁷⁰ Rosenii förkunnelse står i detta i en pedagogisk tradition inspirerad av reformatoriskt katekesarv. Att menigheten skulle *förstå* och *omfatta* innehållet var centralt. För honom var det också viktigt att förkunnelsen skulle resultera i en praktisk tillämpning, det vill säga vara en hjälp för det levda kristna livet, ej enbart utgöra vackra ord eller en akademisk diskussion. I predikoutkastet uttrycktes denna strävan inte sällan med rubrikerna ”Tillämpning”/”Usus”/”Summa”.⁷¹

I predikoutkastet gav Rosenius sig själv regi. Där finns understrykningar,

utropstecken (ibland t.o.m. två), text inom parentes, förklaringar och ord försedda med citationstecken.⁷² Utkasten innehåller även förmaningar till honom själv som predikant såsom: ”Texten, en liflig intagande målning! Som först betraktas som den är.”⁷³ och ”Först en stilla o. enkel utläggn. af texten”⁷⁴, ”Här urgera”⁷⁵, ”Trycka på”⁷⁶, ”Rumora här-om!”⁷⁷ men också ”(I stilla betänksam ton) Tror du detta?”⁷⁸

Ett talande exempel på hur Rosenius i utkasten gav instruktioner till sig själv återfinns i utkastet för 1a Söndagen i Advent:

- a) ”förkunna ev. för de fattiga (Jemf. Matth. 11:5)
1 Hvilka äro de fattiga? ---
(Här stanna o. ”gno”: bilder: o. Luther)
- 2. Hvad är ev.? evii innehåll?
(Här urgera)⁷⁹

Det hände även att Rosenius skrev direkta påminnelser till sig själv i predikoutkasten. I utkastet för 2a Sönd. efter Trettondedagen står: ”Se Stiftelsens pred. saml.! den god!”⁸⁰

Vidare finns i utkasten citat från poem och sånger samt olika författare vilka han använde sig av. Bland de senare kan nämnas Augustinus och Luther.⁸¹ I utkasten finns även latinska uttryck.⁸²

I predikoutkasten förekommer bönesuckar: ”Jesu, gif både sak, sätt o. ton!!!”⁸³ ”Jesu hjälp!”⁸⁴ och även utrop som: ”O! o!”⁸⁵ och ”O hwad fröjd! O hwad nåd, wisshet, trygghet!”⁸⁶ Därmed inte sagt att Rosenius i framförd förkunnelse verkligen uttryckte sig med dessa ord, men det visar på hans betoningar.

Rosenius verkar ha använt denna typ av utkast åtminstone under en tid. I utkastet för Söndagen efter Jul tillade han för eget minne: ”Huru v. 23 förstås, se

gamla conceptet i tid.”⁸⁷ Rosenius byggde upp ett eget bibliotek av predikoutkast. Dessa var levande dokument. Han verkar ständigt ha bearbetat sina utkast, lade till ord och mening⁸⁸ och hänvisade tillägg med pilar.⁸⁹ Ibland gjordes ett helt nytt utkast.⁹⁰ Att han gjorde så gör att läsaren än idag kan komma tillkomstprocessen nära. Utkasten skrevs inte färdigt en gång för alla utan bearbetades och ändrades över tid.

Detta ska jämföras med när Rosenius i tryckt form, främst i *Pietisten*, skulle publicera sin förkunnelse. Detta skedde ofta i en process bestående av flera steg. Om detta vittnar hans vän och nära medarbetare Bernhard Wadström (1831–1918); När Rosenius valt sin bibeltext brukade han enligt Wadström hålla ”predikoföredrag” över denna inför några vänner och drog sig sedan tillbaka för att ”med ännu livligt intryck av det talade ordet” utvidga och uppteckna ”för att i tidningen offentliggöras”. Det skrivna opuset genomgicks sedan ”under diktamen” tillsammans med några åhörare för att därpå av honom ytterligare genomläsas och bearbetas innan han drog sig undan i stillhet och bön för att under några dagar färdigställa ett koncept. Detta koncept föredrogs med utläggningar inför en grupp förtrogna innan den slutliga predikan sedan skrevs färdig och trycktes.⁹¹

Man kan fråga sig vad det var som gjorde att Rosenius ofta förkunnade *ex tempore* med stöd av utkast?

- a) Han såg att den friare formen ökade ögonkontakten med åhörarna. Utan färdigskrivet manuskript kunde predikanten (här Rosenius) i högre grad hålla ögonkontakt med sina åhörare, det vill säga öka kommunikationen.
- b) Att det inom den nyevangeliska rörelsen fanns ett både outtalat och uttalat

”krav” på *ex tempore*-förkunnelse då detta sågs som mer ”andelett”.

- c) Att Rosenius helt enkelt inte hade tid att skriva ut hela predikningar. Vid flera tillfällen beklagar han sig i brev till närstående att ha varit jäktad och i tidsnöd.⁹²

De senare två presumtiva anledningarna finns väl belagda. Den första torde vara självklar.

Avslutande reflektioner

Säger dessa kommenterade predikoutkast något mer och nytt om Rosenii framställningssätt i predikstolen? Jag menar att de gör det. Läsaren av hans predikoutkast får genom dem en inblick i tillkomstprocessen av förkunnelsen. Utkasten visar att tillkomsten av förkunnelsen till det aktuella predikotillfället skedde i flera steg där ändringar och tillägg gjordes. Vidare pekar utkasterna på att Rosenius kan, även om det centrala innehållet förblev intakt, ha varierat och situationsanpassat sin förkunnelse utifrån tidpunkt, målgrupp eller

andra omständigheter.

I predikoutkasterna kommer läsaren Rosenii agerande i predikstolen och framställningssätt närmare. Kommunikation uppstår. Tryckt förkunnelse och hörd förkunnelse skiljer sig i upplevelse. Predikoutkasterna ger här en del nycklar till hur hans förkunnelse kan ha uppfattats och tagits emot av dåtidens åhörare.

Läsaren möter i predikoutkasterna vidare även Rosenii betoningar, utropstecken och bönesuckar, hans påminnelser till sig själv i predikosituationen, hänvisningar till äldre utkast, uppbyggnad av predikan inte sällan utifrån frågor – svar och en ofta tydlig uppdelning av predikans olika delar.

Varje förkunnelsesituation är unik i betydelse att olika människor lyssnar. Kan C. O. Rosenius utifrån detta ha öppnat mer för det han kunde benämna Guds ledning i stunden genom att enbart ha stödord nedtecknade och utifrån dessa improvisera?

Tablå 1. C. O. Rosenii 48 predikoutkast

Underlag:

Predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, Uppsala Landsarkiv

Evangelier och Epistlar jemte tvenne nya Årgångar Predikotexter etc (Stockholm: P. Palmqvist & Comp Förlag, tryckt hos Elde & Comp 1865)

Utkast nr.	Söndag/ Helgdag	Perikop Nya Evangelietexter andra årgången
1	1 S i Adv	Luk 4:16–22
2	1 S i Adv	Luk 4:16–22
3	2 S i Adv	Luk 17:20–30
4	2 S i Adv	Luk 17:20–30
5	3 S i Adv	Luk 3:1–15
6	4 S i Adv	Joh 5:31–39

7	4 S i Adv	Joh 5:31–39
8	Juldagen	Matt 1:18–25
9	Annandag Jul	Matt 2:13–18
10	S e Jul	Matt 2:19–23
11	S e Jul	Matt 2:19–23
12	Nyårsdagen	Luk 13:6–9
13	Näste S e Nyårsdagen	Matt 3:11–12
14	Trett dag Jul	Matt 12:15–21
15	1 S e Trett 1867	Matt 12:46–50
16	1 S e Trett	Matt 12: 46–50
17	2 S e Trett	Luk 19:1–10
18	2 S e Trett	Luk 19:1–10
19	3 S e Trett	Matt 8:14–17
20	5 S e Trett	Mark 4:26–29
21	Septuagesima	Luk 17:7–10
22	Kyndelsmässodagen	Matt 13:31–33
23	Fastlagssönd	Mark 10:32–45
24	1 S e påsk	Luk 24:36–48
25	3e S e Påsk	Joh 14:1–12
26	4e S e Påsk	Joh 7:37–39
27	Pingstdagen ^o	Joh 14:15–21
28	Kristi Himmelfärdsdag	Luk 24:49–53
29	Tref S	Matt 28:18–20
30	1 S e Tref	Matt 16:24–27
31	3 S e Tref	Matt 9:9–13
32	4 S e Tref	Matt 7:1–6
33	5 S e Tref	Matt 16:13–19
34	6 S e Tref	Matt 5:27–42
35	8 S e Tref	Matt 7:22–29
36	9 S e Tref	Luk 16:10–17
37	10 S e Tref	Matt 11:20–24
38	11e S e Tref	Matt 23:1–12
39	12 S e Tref	Matt 15:29–31
40	13e S e Tref	Matt 15:25–30
41	14e S e Tref	Luk 4:23–30

42	15e S e Tref	Matt 6:19-23
43	16e S e Tref	Joh 5:19-21
44	22a S e Tref	Mark 4:21-25
45	23e S e Tref	Matt 17:24-27
46	25e S e Tref	Matt 24:35-44
47	Allhelgonadag	Luk 6:20-26
48	Sista dagen av Kyrkoåret 26 S e Tref	Matt 13:47-50

Bilaga 1

Faksimil av Rosenii predikoutkast 3e Söndagen efter Trefaldighet, Matt. 9:9-13

Predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 (Rang-Dahlbergska historica-samlingen), Uppsala Landsarkiv

Inscanning av EFS

3de Sönd. } Matth. 9: 9-13. } Ps
eft. Trin. } - 140: 10.

Är ja är icke något tankvärdigt i afs. på
1. Herrans Skrifte sinne i afs. på syndare och
den stora olikheten mellan våra tankar och
Hans tankar om oss. Wiktigt att se, ty:

"Det är ev. lif. Joh. 17:

Wi: men, att G. skall beröda synd o.
helbregda folk.

God äter kallar syndare o. "kranka", de f.
ja känna synden, att de bli "kranka".

Grunden till desse våra tankar här, nf. att
hagens kraft är skrifvet i naturen. Rom. 1:

God är helig ety.

Men se, Rom. 3: 14 - 25.

— 5: 50.

Sariseernas tankar v. 11.

Luc. 15: 2.

— 7: 39.

Grunden, hvarför Herren kallar
"syndare", "kranke", m.l.

- a) Allt i of fortrygghet, Rom. 3:
- b) Allt i Christo besatt dito
- c) Blott de "kranke" värdera "Läkaren".
 Luc. 7: 40.

Se då här Christi sonne, v. 12, 13!

2. När hur o. när bliver jag delaktig
af all Es nåd?

- a) Blott då när 1) Christus kallar!
- b) Och 2=) du höer, lyder kallellen.

M: Om kallellen. Uttre
Innre.

Chika fätt att mötka den Luc. 14:

Chika flikt, följder, ml.

- a) Phydiges förhårelse.
- b) Lydiges bemäring.

Noter

¹ Författaren vill här tidigt i artikeln tacka sina anonyma av *Theofilos* redaktion utsedda granskare för goda kommentarer på den presenterade texten. De svagheter i framställningen som kvarstår ansvarar författaren helt för.

² Amy Moberg & Lina Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet, hans wänner tillegnad* (Stockholm: A. L. Norman, ((1868) 1896, 3e upplagan)); Sven Lodin *Carl Olof Rosenius i unga år (1816–1842)*. (Stockholm: EFS bokförlag, 1933); Sven Lodin C. O. *Rosenius. Hans liv och gärning* (Stockholm: EFS bokförlag 1956); Allan Hofgren ”Carl Olof Rosenius”, *Svenskt Biografiskt Lexikon* 30 (Stockholm 1998–2000); LarsOlov Eriksson & Torbjörn Larspers (red) *Carl Olof Rosenius. Teolog, författare, själavårdare* (Uppsala/Skellefteå: Skrifter utgivna av Svenska kyrkohistoriska föreningen. II Ny följd 74. Artos Academic. *Ingång* 1 4/2016; 2016).

³ Hjalmar Holmquist ”C. O. Rosenius universitetsår”, *Studier tillägnade Magnus Pfanzenstill den 10 januari 1923* (Lund: Gleerups förlag, 1923), 66.

⁴ Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet*; Gustaf Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse: en studie i svensk lekmannapredikan* (Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag, 1918); Lodin *Carl Olof Rosenius i unga år*; Lodin C. O. *Rosenius. Hans liv och gärning*.

⁵ Carl Olsson *Försoningen enligt C. O. Rosenius och P. Waldenström* (Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag, 1928); Axel Johansson *Frälsningsbegreppet hos Carl Olof Rosenius. En systematisk studie*. (Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag, 1936); Alfred Furberg *Rättfärdiggörelse och helgelse i C. O. Rosenius förkunnelse. Efter ett föredrag utg. på föranstaltande Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens predikantförbund* (Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens predikantförbund, 1946); Ture Lindholm C. O. *Rosenius som teolog: grunddragen i hans äskådning* (Stockholm: EFS-förlaget, 1972); Verner P. Hansen *Født på ny: om Carl Olof Rosenius* (Aarhus: Okay-bog, 1987); Finn Rønn Pedersen C. O. *Rosenius og læren om universel retfærdiggørelse. Lærte C. O. Rosenius verdens-retfærdiggørelse?* (Köpenhamn: Dansk Bibel-Instituts Studentertidning, Nemalah, 1990); Finn Aa. Rønne ”Brydninger mellem pietistisk og herrnhutisk vækkelsekultur, belyst ud fra C. O. Rosenius' syn på læren om universel retfærdiggørelse”, Sixten Ekstrand (red) *Pietistisk og herrnhutisk vækkelsekultur i Norden. Föreläsningar vid Nordvecks konferens i Christiansfeld 25–27.8.2005* (Åbo: Åbo akademi, 2006); Agne Nordlander ”Rosenius – Luthertolkaren”, Eriksson & Larspers (red) *Carl Olof Rosenius. Teolog, författare, själavårdare* (2016); Rune Söderlund ”Rosenius – bibelutläggaren”, Eriksson & Larspers (red) *Carl Olof Rosenius. Teolog, författare, själavårdare* (2016).

⁶ Eriksson & Larspers (red) *Carl Olof Rosenius. Teolog, författare, själavårdare*.

⁷ Lars Brixen (red) *Rosenius i Danmark – en antologi om den rosenianske vækkelse i Danmark* (Rønne: ELM-Forlag, 2020).

⁸ Hofgren ”Carl Olof Rosenius”; LarsOlov Eriksson ”Rosenius som stadsmissionär”, Daniel Lindmark (red) *Carl Olof Rosenius betydelse regionalt, nationellt och internationellt*. (Umeå: Skrifter från Luleå stifts-historiska sällskap 8, 2018).

⁹ Oloph Bexell ”Rosenius i framtiden. Några forskningsfrågor efter 200 år”, *Theofilos* 2/2016.

¹⁰ Flemming Kofod-Svendsen ”Nordisk forskningsöversikt, jubileumsskrifter m. m. med relation till Carl Olof Rosenius”, www.co-rostenius.se/rosenius-teologi/nordisk-forskningsoversikt-jubileumsskrifter-m-m-med-relation-till-carl-olof-rostenius/#sdfnote34sym, läst 2021-02-07 och www.co-rostenius.se/bibliografi-rostenius/bibliografi-rostenius-for-teckning-over-utgivning-pa-svenska-norska-och-danska, läst 2021-02-07.

¹¹ Hjalmar Holmquist *Från romantiken till världskriget jämte grunddragen av det övriga Nordens kyrkohistoria*, Handbok i svensk kyrkohistoria 3 (Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag, 1941), 31.

¹² Inte minst har Rune Imberg på senare år i sin forskning visat på hur Rosenii förkunnelse redigerats och utgivits i olika upplagor, bland dem nyttgävor av *Pietisten* och *Dagbetraktelser*, och visat på vikten av att relatera dessa till varandra, se vidare Rune Imberg ”Rosenius, *Pietisten* och *Dagbetraktelserna*”, Eriksson & Larspers (red) *Carl Olof Rosenius. Teolog, författare, själavårdare* (2016), 199 214.

¹³ Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 60.

¹⁴ Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 47.

¹⁵ Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet* (1909) 9, 17 19; Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 37, 45 50; LarsOlov Eriksson ”Rosenius som predikant men också mycket mer”, *Predikan och kyrkotillväxt* Ingång Johannelunds teologiska skriftserie 3 4/2012 Red. Klas Lundström (2012), 4.

¹⁶ Teologie studerande kunde vinna rättighet av domkapitlet att åtjuta understöd från en eller flera församlingar för att bedriva studier. Den studerande besökte då denna (dessa) och predikade där.

¹⁷ Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet* (1909), 57, 67 70; Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 52, 58 60, 89 90, 92 94, 102 103, 105 106, 111 112, 126, 128; Eriksson ”Rosenius som predikant men också mycket mer”, 5.

¹⁸ Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet* (1909), 64.

¹⁹ Ett stort tack riktas här till Martin Nilsson och EFS:s kommunikationsavdelning under ledning av Johan Ericson vilka genom inscanning gjort dessa predikoutkast lätt tillgängliga och återaktualiserade.

- ²⁰ Jag benämner dem "återaktualiserade" då de visserligen varit kända av forskningen, se nedan, men enbart till liten del nyttjats och länge legat något bortglömda i EFS arkiv.
- ²¹ Paul Peter Waldenström *Minnesanteckningar 1838–1875*. Samlade och ordnade av Bernhard Nyrén (Stockholm: Svenska Missionsförbundets Förlag, 1928), 144 145. Även delvis citerat i Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 268; Eriksson "Rosenius som predikant men också mycket mer", 7.
- ²² August Strindberg "Tjänstekvinnans son", *Samlade skrifter av August Strindberg* (Stockholm: Bonniers Bokförlag, 1913 (1886)), 131. Se även Allan Hofgren *Med Gud och Hans vänskap. Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen genom 100 år* (Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Bokförlag, 1956), 102; Eriksson "Rosenius som predikant men också mycket mer", 7.
- ²³ Ur Mathilda Foys dagbok 6 november 1842, återgivet i Thérèse Tamm Selander "Möten och konventiklar i 1840-talets Stockholm", Eriksson & Larpers *Carl Olof Rosenius. Teolog, författare, själavårdare* (Uppsala/Skellefteå: Skrifter utgivna av Svenska kyrkohistoriska föreningen. II Ny följd 74. Artos Academic. *Ingång* 1 4/2016; 2016), 185.
- ²⁴ Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 132 136, 157 159; Tamm Selander "Möten och konventiklar i 1840-talets Stockholm", 185 – 198.
- ²⁵ Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 219 220.
- ²⁶ A. J. Petersson, född 1843 i Vickleby, Kalmar län. Han anställdes som springpojke på EFS:s expedition och var från 1861 tidningsexpeditör där. Petersson studerade sedan och prästvigdes 1870. Åren 1874–1880 arbetade han som sekreterare vid Stiftelsens expedition var då redaktör för *Budbäraren* och *Barnens Tidning* samt vice pastor vid Blasieholmskyrkan, blev senare präst i Hökhuvud, från 1895 kyrkoherde i Torsåker, Uppsala ärkestift och från 1899 kontraktsprost i Gästriklands västra kontrakt. A. J. Petersson avled 1913, Albin Hildebrand *Svenskt porträttgalleri* volym X:1. Prästerskapet i Uppsala ärkestift med Stockholms stad (Stockholm: 1901); Samuel Åberg "A. J. Petersson", *Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen genom 75 år, jubileumsskrift 1856 1931*. Red. Eskil Levander (Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Bokförlag, 1956); Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 268 270.
- ²⁷ Carl Olof Rosenius *Passionsbetraktelser efter C. O. Rosenius. Minnen från Betlehemskyrkan i Stockholm passionstiden 1861 o 1862* [stenograf: A. J. Petersson] (Stockholm: Otto F. P. Kjellberg (i kommission), tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1876).
- ²⁸ För hänvisningen och kunskapen om dessa utgivna betraktelser tackar författaren sin anonyma granskare.
- ²⁹ Rosenius *Passionsbetraktelser*, III IV.
- ³⁰ Rosenius *Passionsbetraktelser*, III.
- ³¹ Åberg "A. J. Petersson", 59 60.
- ³² Passionsbetraktelserna 1–3 och 10–12 har särskilt studerats, Rosenius *Passionsbetraktelser*, 1–41, 151–204.
- ³³ Yngve Brilioth *Predikans historia. Olaus Petri-föreläsningar hållna vid Uppsala Universitet*. (Lund: Gleerup 1945), 246; Sune Fahlgren "Lutherska inslag i frikyrklig förkunelse. Påskpredikan hos Paul Waldenström och Lewi Pethrus", Red. Sven-Åke Selander & Christer Palmblad *Luthersk påskpredikan i Norden*, band 2, Traditioner och regioner. (Köpenhamn: Nordisk Ministerråd 2001).
- ³⁴ Brilioth *Predikans historia*, 246.
- ³⁵ Göran Lindahl *Högkyrkligt, lågkyrkligt, frikyrkligt i svensk arkitektur 1800–1950* (Stockholm: Diakonistyrelsens bokförlag 1955); Carl-Göran Bergman "Predikan och kyrkorummet", Red. Alf Hårdelin *Predikohistoriska perspektiv. Studier tillägnade Åke Andrén* (Uppsala/Älvsjö: SkeabVerbum, Skrifter utgivna av Svenska Kyrkohistoriska föreningen II:35, 1982), 109–124; Lena Johansson 1993, "Om det visuella och rituella gemenskapsrummet. Exemplet frikyrkan", Red. Erik Amnå & Lena Johansson *Tro mot tradition? Om den frikyrkliga identiteten* (Stockholm: Carlsson 1993), 373–392; Sven-Erik Brodd 2001, "Hörsal och mötesplats. Bönhusets sociologi och teologi", Red. Sven-Erik Brodd & Carl-Göran Bergman *Ett mångtydigt rum* (Skellefteå: Norma 2001), 96, 105; Fahlgren "Lutherska inslag i frikyrklig förkunelse"; Sune Fahlgren *Predikantskap och församling. Sex fallstudier av en ecklesial baspraktik inom svensk frikyrklighet fram till 1960-talet* (Uppsala/Örebro: Uppsala universitet, ÖTHrapport, supplementserie 3 2006), 59–60, 130–131; Sune Fahlgren "Rum för möten med Jesus och för församlingsgemenskap i frikyrklig tradition. Historiska och teologiska perspektiv på de frikyrkliga gudstjänstrummens annanhet", Red Sven-Åke Selander & Stina Fallberg-Sundmark *Svenskt Gudstjänstliv 2008 (årgång 83). Heliga rum i dagens Sverige* (Skellefteå: Artos & Norma 2008).
- ³⁶ Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet*, 82.
- ³⁷ Rosenius använder begreppet koncept i dubbel betydelse: om a) mer utskrivna manuskript och b) utkast med stödord antecknade. Senare gjorde Rosenius själv en distinktion mellan koncept och predikoutkast, se citat från honom i denna artikel. I denna artikel används "predikoutkast" uteslutande för skrivna predikoförberedelser med hjälp av stödord.
- ³⁸ Citat brev augusti 1842 av C. O. Rosenius, Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet*, 110.
- ³⁹ Se ovan.
- ⁴⁰ Brandt C. O. *Rosenii förkunelse*, 203.

⁴¹ Beslut om detta fattades 1860, Albert Hellerström *Liturgik* (Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelse Bokförslag, 1954), 115 f.; Svenska kyrkans kyrkohandbokskommitté 1968 *Svenska kyrkans gudstjänst. Band 42. Evangelieboken* (Stockholm: SOU 1979:12), 13; *Evangelieboksgruppens förslag till Den svenska evangelieboken. Motiveringar*, Svenska kyrkans utredningar 2000:5 (Uppsala: Svenska kyrkan, 2000), 10; Oloph Bexell ”Det svenska kyrkoåret under de senaste två hundra åren”, *Kyrkohistorisk årsskrift* 2015, 45.

⁴² Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 162–165. Andra delar av hans förkunnelse bestod bland annat av passionsbetraktelser, bibelutläggningar och andakter.

⁴³ Lodin C. O. *Rosenius. Hans liv och gärning*, 288.

⁴⁴ Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet*, 349. Se även Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 288. Även andra förkunnare och förlag gav vid denna tid ut exempel på predikningar som utlade de nya texterna.

⁴⁵ Rosenii utläggning av Romarbrevet utkom först i *Pietisten* årgångarna nr. 19–25 (1860–1866) och gavs sedan ut samlade i bokform, Carl Olof Rosenius *Epistelen till de romare, till uppbyggelse i tron och gudaktigheten utlagd*. Del 1–2 (Stockholm 1867 1868).

⁴⁶ C. O. Rosenius till George Scott 31.8.1867, delvis återgivet i Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet*, 363; Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 296. Se vidare Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 288.

⁴⁷ *Pietisten* årgångarna 26 (1867) och framåt. Waldenström publicerade i sina utläggningar av de nya högmässotexterna i juni 1872 sin predikan för 20e S e Tref (Matt 13:44 46), i vilken han presenterar sin nya försoningslära, *Pietisten* årg 31 (1872) 20e S e Tref (Matt 13:44 46). Se även C. O. Rosenius & P. Waldenström *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter. Första Årgången. Andra delen af P. Waldenström* (Stockholm: Pietistens expedition 1873), 366 380.

⁴⁸ Rosenius & Waldenström *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter*. Lodin skriver att den sista predikan Rosenius blev färdig med för *Pietisten* var för 2a Söndagen efter Trettondedagen och att han vid sin död påbörjat men inte slutfört predikan för 3e Söndagen efter Trettondedagen, Lodin C. O. *Rosenius. Hans liv och gärning*, 305 306. Att Waldenström i *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter* kunde trycka en predikan av Rosenius för Påskdagen torde visa vilket han även skriver att den tillkommit vid ett tidigare tillfälle och inte var av honom direkt framarbetad för *Pietisten*, Rosenius & Waldenström *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter* (1870 1874).

⁴⁹ Se denna artikels tablå 1 och bilaga 1. Det enda av predikoutkasterna i samlingen vilket daterats är utkastet för 1 S e Tref (Matt 12:46 50). Det förekommer att det finns flera predikoutkast för samma söndag, se predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16 22, s 1, 4, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, Uppsala Landsarkiv (ULA). Se även denna artikels tablå 1 nedan. Rosenii benämning på söndagarna har harmoniserats med modernt språkbruk.

⁵⁰ Handstilen överensstämmer med C. O. Rosenii. Denna fråga har diskuterats med doc. LarsOlov Eriksson, som undersökt brev bevisligen skrivna av Rosenius, minnesanteckning i författarens arkiv. Något av de 48 utkasterna har senare kompletterats med text i samma handstil men där stilen – fortfarande dock mycket tydlig förändrats eventuellt på grund av ohälsa. Se utkast 12e S e Tref, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA. Om denna iakttagelse är korrekt överensstämmer det med denna artikels diskussion om att utkastsamlingen tillkommit under en period av åtminstone några år, se nedan.

⁵¹ EFS nu arbetar med att ge ut dem i faksimil och renskrivna samt försedda med nyskrivna predikningar ”i Rosenii anda” i en serie benämnd *Guds barns trygghet. Några originalpredikningar av Carl Olof Rosenius och några nya i hans anda*, red. LarsOlov Eriksson mfl. Uppsala 2020 2022 (planerad utgivningsperiod).

⁵² För *Pietistens* del koncentrerade sig Rosenius under sitt sista dryga levnadsår på att skriva predikningar för den första årgången av de nya högmässotexterna. Den sista av dessa blev helt färdig 20.2.1868 (2 sönd e Tref, Joh 4: 5 26, tryckt i *Pietisten* 27e årg, s 207 217). Rosenius skrev parallellt med detta under åren 1862 årsskiftet 1867/68 predikoutkast för sin muntliga förkunnelse över andra årgången av de nya högmässotexterna (de i denna artikel undersökta 48 utkasterna samt eventuellt fler som inte finns bevarade).

⁵³ Se vidare utkastens ”förmodade proveniens” nedan.

⁵⁴ Se arkivförteckning EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.

⁵⁵ *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter under medverkan af flera af Kyrkans Lärare utgifna af Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen. Första årgången*. Första delen (Stockholm: EFS förlagsexpedition), tredje upplagan (1862–1864) 1871, 389 402; C. O. Rosenius & P. Waldenström *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter. Första årgången. Första delen* (andra upplagan), 1–214, 477–491.

⁵⁶ *Predikningar öfver Svenska kyrkans nya högmässotexter under medverkan af flera af Kyrkans Lärare utgifna af Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen. Första årgången*. Första delen, tredje upplagan (1862) 1871, 389–402.

⁵⁷ Se vidare utkastens ”förmodade proveniens” nedan.

⁵⁸ Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 48. Brandt anger inte om de av honom undersökta 130-talet otryckta Rosenius-utkast förvarades i Svenska Missionsförbundets arkiv som en eller flera samlingar.

⁵⁹ Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*. (Antalet belägg presenteras här med risk för smärre felräkning vid sammanställning. Vid några tillfällen hänvisar Brandt till hela årgångar av den tryckta *Pietisten*. Dessa årgångar har här räknats som enbart ett belägg.)

- ⁶⁰ Brandt hänvisar vid flera tillfällen till utkast i plural utan att ange antal (se nedan). Brandt hänvisar till: Rosenii predikoutkast a) Kristi Himmelsfärdsdag Luk 24: 49–53 (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 58); b) 4e Sönd e Tref Matt 7:1–6 (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 160); c) Allhelgonadag Luk 6:20–26 (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 152); e) allmän hänvisning till ”utkasterna” (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 166; f) g) 3e Sönd i Adv Matt 11: 11–19 (2 utkast) (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 168); h) utkast i manuskript, ej angivet vilket (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 170); i) Mikaelidagen Mark 10:13–16 (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 177); j) 5e Sönd e Trett Mark 4:26–29 (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 177); k) 2a Sönd e Tref Luk 14:25–35; l) 7e Sönd e Tref Joh 13: 31–32 (Brandt skriver här ” m. fl.”) (Brandt anger felaktig söndag, torde vara Kristi himmelsfärdsdag) (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 204); m) Annandag Jul Matt 10:32–39; n) Annandag Jul Matt 2:13–18 (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 204); o) 14e Sönd e Tref Luk 4:23–20; p) 2a Sönd e Tref Luk 14:25–35; q) 2a Sönd e Påsk Joh 21:15–25; r) Midfastosönd Joh 6:24–36; s) 10e Sönd e Tref Matt 11:20–24; t) 2a Sönd e Trett 1868 (ej hållen då Rosenius avled i februari) (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 204–205); u) 1a Sönd e Påsk (Brandt anger ej årgång); v) 4e Söndag i Adv (Brandt anger ej årgång) (Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 206). Av dessa ”20” (se not ovan) utkast härrör 7 till den 2a årgången nya högmässotexter, och torde vara samma utkast som nu bevaras i EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA, medan resterande antingen hör till 1a årgångens nya högmässotexter eller okänd årgång dito.
- ⁶¹ Genomgång av dessa arkivs arkivförteckningar på Nationella Arkivdatabasen (NAD) på internet har skett.
- ⁶² En möjlighet är att de – om vi kan konstatera att Brandt 1918 hade tillgång till dem – tillsammans med ett 80-tal andra Rosenius-utkast, åtminstone under en tid funnits i Svenska Missionsförbundets bibliotek. Varför de därefter i så fall sålts till Efraim Rang är oklart.
- ⁶³ Tolkningen att det var bland annat just denna samling som Brandt undersökte för drygt hundra år sedan stärks av att han skriver att ett av honom använt predikoutkast daterats just 1867.
- ⁶⁴ Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 204 205.
- ⁶⁵ Predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16–22, s 2; Sönd e Jul Matth 2:19–23, 29, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA. Här och nedan får vi tolka Rosenii användning av begreppet koncept (concept) just för dessa korta predikoutkast/stödord att för honom att ha med sig i predikstolen.
- ⁶⁶ Rosenius förkunnade inte sällan i andra sammanhang än i kyrkor. Det skedde även i hem och i salar. Utformningen av predikoplatsen kunde därför variera.
- ⁶⁷ Predikoutkast 22a Sönd e Tref Mark. 4:21 25, 120, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁶⁸ Predikoutkast Sönd efter Jul Matt 2:19 23, s 29; 1a Sönd e Trettondagen 1867, s 44; Pingstdagen Joh 14: 15–21, s 73–75; 3 Sönd e Tref Matt. 9:9–13, s 85; 5e Sönd e Tref Matt. 16:13–19, s 89; 8e Sönd e Tref Matt. 7:22–29, s 92; 10e Sönd e Tref Matt 11: 20–24, s 100; 11e Sönd e Tref Matt. 23: 1–12, s 103; 15e Sönd e Tref Matt. 6:19–23, s 114, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁶⁹ Predikoutkast Tref Sönd Matt. 28:18–20, s 79, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁷⁰ Predikoutkast 2a Sönd i Advent Luk. 17:20–30, s 12; Kyndelmässogudstjänst Matt. 13:31–33, s 66; Kristi Himmelsfärd dag Luk. 24: 49–53, s 78; 4e Sönd e Tref Matt. 7:1 6, s 86, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.71
- ⁷¹ Predikoutkast 2a Sönd i Advent Luk. 17:20–30, s 12; 4e Sönd i Advent Joh. 5:31–39, s 19 (”till maning, till tröst, till förmaning”); 4e Sönd i Advent Joh. 5:31–39, s 22 (maning, tröst, förmaning), ”Usus”, Juldagen Matt. 1:18–25, s 24; Kyndelmässodagen Matt. 13:31–33, s 62; 10e Sön eft. Tref, s 100, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁷² Predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16–22, s 1, 3; Nyårsdagen Luk. 13:6 9, s 35–36; 3e Sönd e Påsk Joh. 14:1–12, s 69–70; Pingstdagen Joh. 14: 15–21, s 73 75; Tref Sönd Matt. 28:18–20, s 81; 1a Sönd efter Tref Matt. 16:24–27, s 82, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁷³ Predikoutkast 2a Sönd e Trettondedagen Luk. 19:1–10, s 51, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁷⁴ Predikoutkast 14e Sönd e Tref Luk. 4:23–30, s 110, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁷⁵ Predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16–22, s 5, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁷⁶ Predikoutkast Pingstdagen Joh. 14: 15–21, s 74–75, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁷⁷ Predikoutkast 5e Sönd e Tref Matt. 16:13–19, s 89, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- ⁷⁸ Predikoutkast Kristi Himmelsfärd dag Luk. 24:49–53, s 76, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s sårarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.

- 79 Predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16–22, s 5, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 80 Predikoutkast 2a Sönd e Trett. Luk. 19. 19:1–10, s. 49, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 81 Predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16–22, s 3; 2a Sönd i Advent Luk. 17:20–30, s 10; Sönd efter Jul Matth 2:19–23, s 32; Septuagesima Luk. 17:7–10, s 60; 3e Sönd efter Påsk Joh. 14:1–12, s 70, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16, ULA.
- 82 Predikoutkast 2a Sönd i Advent Luk. 17:20–30, s 8, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 83 Predikoutkast 10e Sönd e Tref Matt. 11: 20–24, s 98, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 84 Predikoutkast 22a Sönd e Tref Mark. 4:21–25, s. 119, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 85 Predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16–22, s 5, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 86 Predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16–22, s 4, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 87 Predikoutkast Sönd efter Jul Matt. 2:19–23, s 29, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 88 Predikoutkast 1a Sönd i Advent Luk. 4:16–22, s 5; Nyårsdagen Luk. 13: 6–9, s 37; 2a Sönd efter Trett Matt. 8:14–17, s 55; 3e Sönd efter Påsk Joh. 14:1–12, s 69, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 89 Predikoutkast 2a Sönd i Advent Luk. 17:20–30, s 9; Sönd e Jul Matt. 2:19–23, s 31, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA.
- 90 Predikoutkast 10e Sönd e Tref Matt. 11: 20–24, s 100, predikoutkast av C. O. Rosenius, EFS:s särarkiv I:16 Rang-Dahlbergiska historicasamlingen, ULA. Detta innebär att detta predikoutkast egentligen är ett dubbelutkast.
- 91 Bernhard Wadström *Ur minnet och dagboken. Anteckningar från åren 1848–1897* (del 1) (Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlagsexpedition 1897), 29–32; Brandt C. O. *Rosenii förkunnelse*, 47–48; Lodin C. O. *Rosenius hans liv och gärning*, 215 216; Eriksson ”Rosenius som predikant men också mycket mer”, 6.
- 92 Angående anledning a) och c), se särskilt Moberg & Sandell *Teckning af Carl Olof Rosenii lif och verksamhet*, 82. Författaren vill här tacka sin för mig anonyme av *Theofilos* redaktion utsedde granskare för inlägg som föreslagit denna anledning (anledning c) vilken äger sin riktighet och som även Rosenius själv omtalar (se ovan i denna not).
- 93 Borde ha placerats efter utkastet för Kristi himmelfärdsdag, men framställningen följer hur utkastet ligger i arkivet.